

Марія Обиденна

МАРІЯ ОБИДЕННА

Мастер Есе

ЯК ПИСАТИ ЕСЕ НА РІЗНІ ТЕМИ

Основи письменницької майстерності

ЖАНР ЕСЕ

Обиденна Марія

ЖАНР **Е** **С** **Е**

Як писати есе
на різні теми

---

*Основи письменницької
майстерності*

ЗМІСТ

Від автора	8
Передмова	9

Частина перша

ЖАНР ЕСЕ

Історія та основні ознаки жанру есе	11
Коротко з історії жанру	7
Основні ознаки жанру	7
Публіцистичний та художній стилі	7
Публіцистичний стиль	7
Художній стиль	7
Класифікація та типи есе	7
Класифікація есе	7
Класичне есе: вступ, основна частина та висновок	7
Детальна характеристика основних типів есе	7
Аналітичне есе	7
Аргументативне есе	7
Інформативне есе	7
Есе-оцінка	7
Есе-критика	7
Есе-опис	7
Есе-розповідь	7
Есе-переконання	7
Рефлексивне есе	7

Частина друга
ПІДГОТОВКА ДО НАПИСАННЯ ЕСЕ

Характеристика основних етапів підготовки до написання есе ...	7
Дописьмовий етап	7
Як обрати тему	7
Мета есе	7
Пошук інформації	7
Використання наукових джерел	7
Нотатки під час аналізу інформації	7
Мозковий штурм	7
Теза	7
Заголовок	7
Як написати план есе	7
Основні етапи роботи над планом	7
Простий та розгорнутий план есе	7

Частина третя
НАПИСАННЯ ЕСЕ

Як написати формальне есе	7
Структура есе	7
Основна частина та абзац	7
Аргументи	7
Як написати неформальне або вільне есе	7
Структура есе	7
Мовностилістичні засоби	7
Редагування	7
Як уникнути плагіату	7

Частина четверта
ФІЛОСОФІЯ АВТОРА В ЕСЕ

Аудиторія	7
Розуміння аудиторії	7
Світогляд читача	7
Стиль та авторська позиція	7
Стиль автора	7
Авторська позиція в тексті	7
Есе як навчальний інструмент	7
Есе як творча діяльність	7
Словник термінів	7
Література	7

Від автора

Шановні читачі!

Ця книжка – результат моєї десятирічної роботи, під час якої я набула досвіду у написанні багатьох есе, науково-популярних та публіцистичних статей різного рівня складності. Часто мене запитують: «Як написати есе?», просять порадити необхідну книжку або посібник, щоб навчитися писати есе. До написання книжки спричинилась ідея розповісти простою мовою про складне. Книга «Жанр есе. Як писати есе на різні теми» – це досвід, напрацьований роками та бажання поділитися маленькими секретами роботи над короткими прозовими творами вільної композиції. У книзі надаються рекомендації та поради, які дозволять авторам писати есе за короткий проміжок часу.

Передмова

Основна мета цієї книжки – познайомити читача з одним із найцікавіших жанрів літератури – жанром есе та допомогти правильно оформлювати свої думки при роботі над письмовим твором. Читаючи есе різних авторів, можна перекоонатись, що серед творів, названих чомусь есе, є просто тексти, без необхідних ознак жанру есе або есе, які нецікаво читати та які не повідомляють читачеві необхідної кількості інформації. Виникає питання: що таке есе? Як написати есе? Освоївши основні підходи до написання коротких творів та розвинувши навички письменницької майстерності, ви зможете писати есе на різні теми. Ця книжка оснований на сучасному матеріалі та нових тенденціях у світі публіцистичної та художньої літератури. Наведені у ній рекомендації допоможуть авторам на кожному етапі роботи над есе, починаючи з аналізу теми, дослідження, планування, написання та редагування художньо-публіцистичного твору. Ви отримаєте практичні поради та рекомендації для кожного етапу роботи над есе та розвинеете письменницькі навички, необхідні для успішного вирішення різних завдань при написанні літературних творів.

Робота над письмовим твором у жанрі есе допомагає авторам вдосконалити навички критичного мислення, аналізу та синтезу інформації. Ця книжка надасть читачам необхідний інструментарій для написання ідеального есе за короткий проміжок часу. Книжка розділена на частини, кожна з яких присвячена певному етапові роботи над есе. Ви зможете не тільки майстерно писати короткі прозові твори за короткий проміжок часу, але не витратити зайві зусилля на редагування та виправлення помилок на етапі редагування. Книжку «Жанр есе. Як писати есе на різні теми» ви зберігатимете на своїй полиці та використовуватимете щоразу під час роботи над художньо-публіцистичним твором.

Мандр Єсе

частина перша

ІСТОРІЯ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ ЖАНРУ ЕСЕ

Світ літератури різноманітний. Письмовий твір будь-якого жанру є найпоширенішим та найпопулярнішим засобом спілкування автора з аудиторією. Жанр есе вважається одним із самобутніх жанрів світової літератури. Написання есе – творча діяльність. У процесі роботи автор збирає, аналізує та описує суттєві риси певного явища, процесу, предмету, особистості, світогляд людини, моральні цюстої суспільства, соціально значущі або морально-етичні проблеми. Для того, щоб писати цікаві твори, автору треба чітко розуміти мету написання есе та знати аудиторію, для якої він пише. Кожне есе є унікальним та оригінальним коротким прозовим твором, у якому автор викладає свої думки про конкретне питання, явище або враження від події, але завжди крізь призму особистого досвіду та уявлень про довкілля.

КОРОТКО З ІСТОРІЇ ЖАНРУ

Слово есе походить від латинського «*exagium, pesage, poids*», що означає «спроба, вага». З французької мови «есе» (фр. *essai*) перекладається як «спроба, нарис, проба пера». Есе означає прозовий публіцистичний твір, який відображає позицію автора із заявленої теми та є невеликим за обсягом. В українській мові інколи вживається форма «есей», яка точніше передає походження слова та його оригінальну французьку вимову. Однак, форма слова «есе» набагато більш поширеніша та вживаніша у сучасній українській мові.

Есе як жанр літератури виник в Європі у XVI столітті, але його історія бере свій початок у часи античності. У коротких прозових творах письменники висловлювали власні філософські погляди, розповідали про цивільні чесноти та духовні ідеали стародавнього суспільства. Літературні твори,

які мали ознаки жанру есе, належать таким відомим філософам, як Цицерон (106 до н. е. – 43 до н. е.), Сенека (4 до н. е. – 65 н.е.), Плутарх (близько 45 н.е. – 120/125 н.е.). Короткі прозові твори періоду античності можуть бути охарактеризовані як текст, у якому філософи використовують певну модель мислення – рефлексії або роздуми на певну тему та детально описують свій світогляд.

Першим увів термін «есе» у світову літературу французький есеїст та філософ Мішель-Ейкем де Монтень (1533 – 1592). Саме цей письменник вперше використав термін «есе» у 1572 році у своєму найбільш відомому літературному творі «Проби». У своїй праці Монтень розмірковує над моральними принципами суспільства епохи Відродження та намагається відповісти на питання, яке стало його гаслом: «Що я знаю?». Про есе Монтень міркував так: «Написання есе полягає у вільному викладі думок про предмети, які виходять за межі розуміння і кругозору особистості» [5, с. 20]. Основна частина його творів – це тексти простої структури, в яких автор описує себе, свої думки, свій життєвий досвід та світогляд. Іншим першовідкривачем жанру вважають англійського політика та філософа Френсіса Бекона (1561 – 1626). У 1597 році він видав збірку есе на етичні та соціально-політичні теми «Досліди, або повчання моральні і політичні». У цій праці Бекон розглядає сучасне йому суспільство та потреби епохи. Автор намагається обґрунтувати наукове знання нового типу, описує нові погляди на значення науки в житті суспільства. Серед найвідоміших філософів, які писали у жанрі есе, були Семюел Джонсон (1709 – 1784), Ральф Уолдо Емерсон (1803 – 1882), Вільям Газліт (1778 – 1830) та інші. Великі майстри довели, що есе – один з найкращих жанрів літератури, який дозволяє читачеві відчутти авторське слово, а автору, у свою чергу, висловити власну думку, поділитися ідеями та поглядами.

Зацікавленість жанром есе зросла в другій половині XIX століття. Саме з цього часу, слово есе стало загальним, а не специфічним терміном для будь-якого типу прози, яка не відноситься до жанру художньої літератури. Найвідомішими есеїстами, які майстерно писали у цьому жанрі, були Бернард Шоу (1856 – 1950), Жан Поль Сартр (1905 – 1980), Альбер Камю (1913 – 1960), Джон Голсуорсі (1867 – 1933), Анатоль Франс (1844 – 1924), Ромен Роллан (1866 – 1944), Генріх Манн (1871 – 1950), Томас Манн (1875 – 1955), Йоганес Бехер (1891 – 1958), Андре Моруа (1885 – 1967) та інші.

З початку XX століття есе стає свого роду творчою лабораторією для філософів та письменників. Майстри художнього слова Девід Герберт Річард Лоуренс (1885 – 1930), Вірджинія Вулф (1882 – 1941), Джордж Орвелл (1903 – 1950) та Томас С. Еліот (1888 – 1965) йдуть шляхом загостреного виявлення емоційних і літературно-експресивних можливостей мови. Письменники та філософи розширюють коло проблем, яке охоплює жанр, та додають свої власні інтерпретації жанру есе. До сучасних письменників, які пишуть у жанрі есе, належать Джеймс Болдуїн (1924 – 1987), Енні Ділард (1945 р.н.), Джоан Дідіон (1934 р.н.), Пол Теру (1941 р.н.) та інші. Найвідоміші українські есеїсти Володимир Винниченко (1880- 1951), Юрій Липа (1900 – 1944), Улас Самчук (1905 – 1987), Павло Загребельний (1924 – 2009), Іван Драч (1936 – 2018), Олесь Гончар (1918 – 1995), Юрій Андрухович (1960 р.н.) та Оксана Забужко (1960 р.н.). Стверджуючи життєвість та популярність жанру, есе кожного з українських авторів відображає наскільки різноманітною може бути форма літературного твору та зміст. Короткі прозові твори українських есеїстів мають філософсько-орієнтований виклад суб'єктивних авторських думок, не є вичерпними за змістом, але містять фактор новизни та навіть, у певних творах, елемент парадоксальності. У світовій та українській сучасній літературі есе є одним з найбільш дискусійних жанрів.

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ЖАНРУ

Жанр есе належить до художньо-публіцистичних жанрів, який має ознаки як публіцистичного, так і художнього стилів. Це невеликий за обсягом прозовий твір довільної композиції. Словник української мови дає наступне визначення есе: «невідм., с. Короткі наукові, критичні та інші нариси, які відзначаються вишуканістю форми» [4, с. 682]. Також термін «есе» може бути розтлумачений як будь-який короткий літературний твір, невелике оповідання або критичне дослідження. Літературознавець І.Л. Михайлин пропонує наступне визначення жанру: «Есе – жанр художньо-публіцистичної чи науково-популярної творчості, де вільно, не обов'язково вичерпно, але виразно індивідуально трактується певна подія, явище, проблема чи тема» [5, с. 20]. Отже, в есе автор висловлює особисті думки та враження з певного питання, але не претендує на вичерпне трактування теми. Професор, доктор філософських та філологічних наук Р.Т. Гром'як пропонує наступне визначення жанру: «Есе – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми» [2, с. 249]. Есе носить суб'єктивний характер та відображає чітко окреслену позицію автора у певному аспекті. Як форма особистісного вираження думок, есе – це твір, у якому автор звертається до значущих філософських, історичних та літературних проблем. Для есе характерна вільна композиція та відсутність чіткої структури.

Короткі прозові твори, написані у жанрі есе, можна поділити на дві основні групи за структурою: неформальні та формальні есе. Кожна з цих груп має певні характеристики, до яких належать композиційні особливості та використання різних мовностилістичних засобів.

До формальних есе зараховують аргументативні есе, аналітичні есе, інформативні есе, критичні есе та деякі інші типи творів, у яких переважають ознаки публіцистичного стилю та небагато художніх мовних засобів. У цих прозових творах автори використовують певний набір мовностилістичних засобів, які належать до наукового стилю, а саме, науково-популярного підстилю – це терміни, цитати та посилання на першоджерела. Слова використовуються у прямих значеннях та не повинні бути експресивно-емоційно забарвлені. Головна мета – роз'яснити читачеві певне явище та систематизувати знання, враховуючи особисте ставлення автора як особистості до дійсності.

До неформальних есе належать есе-опис, есе-розповідь, рефлексивне есе та інші типи. Особливістю цієї групи є перевага емоційної лексики, образність, поетичні описи, зображувальність та конкретно-чуттєве живописання словом. Для впливу на емоції та почуття читача автор використовує емоційно-експресивну лексику (синоніми, антоніми, омоніми, фразеологізми, епітети, порівняння, метафори, алегорії, гіперболи та інші). Використання великої кількості художніх засобів допомагає автору передати атмосферу та описати осіб, речі, дії, явища та ознаки предметів [7, с. 52].

Для есе найбільш популярною є вільна форма викладення матеріалу. Твір-есе – це міркування з конкретного приводу, яке не претендує на детальний аналіз або трактування заявленої теми. Есе не має сюжету, на відміну від художніх творів. У художніх творах, сюжет означає авторське розташування зображуваних подій через які письменник розкриває характери персонажів і зміст художнього твору. Основними елементами сюжету художнього твору є експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація та розв'язка [2, с. 451]. Вільне есе включає лише ті факти й аргументи, які необхідні для підтримки основної думки.